

БОДХІДХАРМА ЯК ЗАСНОВНИК ЧАНЬ-БУДДИЗМУ В КИТАЇ

В сучасній Україні серед різноманітних проявів толерантності можливо найкращі умови ми спостерігаємо у сфері віри: будь-хто має право сповідувати будь-яку релігію, приходити до храму і задовольняти свої духовні потреби. В нас діють найрізноманітніші конфесії: від традиційних до сучасних модерних і навіть екзотичних.

Особливої популярності в останні роки набуває одна зі світових релігій – буддизм, а також його найрізноманітніші версії та тлумачення. Як відомо, буддизм є найстарішою світовою релігією і виник як реакція на брахманських прошарків давньоіндійського населення на брахманізм. Спочатку він зароджувався як внутрішня реформаторська течія в індуїзмі. Це було зумовлено тим, що останній, ускладнений та філософський в теорії, став дуже корумпованим і пристосовницьким на практиці. Адже усі небрахмани вважалися другосортними людьми в давньоіндійському суспільстві. Це призвело до посилення прагнень створити нову, альтернативну доктрину, яка змогла б протистояти брахманізму. Такою альтернативою і став буддизм. Як нова прогресивна релігія, він досить швидко здобув багато прихильників, поширився на всю територію Індокитаю, навіть в Корею та Японію.

У Китаї буддизм стає третьою ідеологічною силою поряд з конфуціанством і даосизмом. Розквіт цієї течії в Китаї припадає на період VI–VII ст., коли на території країни з'явилися тисячі монастирів, мільйони ченців і схимників, а сам буддизм набуває статусу державної релігії. Китаїзація буддизму призвела до виникнення самобутніх буддизмських шкіл. Найбільш відома з них школа Чань. Назва «чань» має походження від «дхіана» (санскрит) – зосередження, медитація. Послідовники цієї школи відмовляються протиставляти медитативні стани свідомості іншим формам людської діяльності. Вони вважають, що Будда — це істинна природа кожної істоти. «Твоя повсякденна звичайна свідомість і є істина» — таким є один з головних постулатів. Засновником цієї школи вважається легендарний чернець Бодхидхарма, в чиєму житті було чимало загадок. Історії про його життя можна поділити на дві частини: історію великого місіонера-проповідника та втілення давніх китайських казок про людей з надзвичайними здібностями.

Достовірно про його життя майже нічого не відомо. Він мав багато імен і ще більше легенд пов'язаних з ними. Вважається, що чернець прийшов з Індії до Китаю і був прийнятий імператором, який заохочував буддизм, створюючи нові монастирі і святині. Дамо (одне з імен монаха) оселився у заснованому на горі Суншань монастирі Шаолін, де заснував перші школи чань-буддизму. В Шаоліні Бодхидхарма помітив, що монахи часто засинали під час медитацій, тому він винайшов комплекс вправ, пізніше названий цигун Дамо Іцзіньцзін, або цигун Бодхидхарми. «Рух рук вісімнадцяти пархатої» представляє собою комплекс з вісімнадцяти медитативно-дихальних вправ, що розвивають рухливість, гнучкість, фізичну силу, кровообіг і життєву енергію, а також зміцнюють здоров'я. Надалі ця система розвинулась в знамениту систему шаолінського кунг-фу, яку багато хто вважає кращим бойовим мистецтвом, що існували коли-небудь в історії людей. Це було поєднання йоги та буддизму. В революційні для монастиря часи цей комплекс давав змогу монахам захищати себе, адже частково вправи були своєрідною бойовою підготовкою.

Деякі вчені (не китайці) доводять, що ніби самі китайці придумали Бодхидхарму, щоб з його допомогою пов'язатися з Індією, батьківщиною буддизму. Але подібне, очевидно, йде всупереч із самою природою китайського народу, який відомий непомірною гордістю за власну цивілізацію, вважаючи її найбільшою і найкращою у світі. Протягом всієї історії, особливо у період найвищого підйому чань-буддизму при славній династії Тан (618–907 рр.), китайці вважали себе центром всесвіту, і їм нічого не потрібно було від зовнішніх «варварів», тому неспроможна сама думка про те, що гордий, часто вкрай патріотично налаштований народ стане вигадувати як свого чань-буддизмського патріарха вихідця не з Китаю.

В офіційних документах Середньої імперії записано, що Бодхидхарма прибув до Китаю і його приймав імператор У-ді південної династії Лян. Офіційна історія монастиря Шаолін, де імператори різних династій молили небо про благо імперії, свідчить, що, починаючи з 527 р., Бодхидхарма вчив ченців принципам чань. Відсутні будь-які записи про те, що чань-буддизм існував у Китаї до приходу Бодхидхарми. Доречно буде зауважити, що в імператорському Китаї будь-кого, хто наважився б дати неправильні відомості імператору, чекало відсікання голови.

Імператорські хроніки ясно вказують, прямо або опосередковано, що Бодхидхарма був Першим патріархом дзен-буддизму (чань-буддизму) в Китаї. Наприклад, приблизно в 790 році імператорським указом Сьомим патріархом дзен-буддизму був затверджений Шеньхуей (670-762 рр.), а його вчитель,

Хуейненг – Шостим патріархом, тим самим була підтверджена генеалогічна лінія дзен-буддизму, висхідна до Бодхидхарми.

Монах проповідував ідею ілюзії світу, нереальності монахів, святинь та самих себе. Він вважав, що суть буддизму полягає у порожнечі та відсутності суєти. За легендою, ця ідея прийшла до нього під час просвітлення внаслідок дев'яти років медитування у печері, споглядаючи стіну. Тоді на брилі в тій стіні утворилося зображення Брахмана, споглядаючого Стіну. Камінь-валун зі священним для багатьох, в першу чергу, чань-буддистів, зображенням для вшанування і збереження, був перенесений у стіни монастиря.

З іншого боку, ходить дуже багато надзвичайних легенд. Таких як історія про те, що під час подорожі до північного царства Вей Бодхидхарма проявляв надзвичайні здібності. Коли його шлях уперся в річку Янцзи, він просто переплив її на маленькій бамбуковій тростинці. Вислів «Перепливти річку на соломинці» сьогодні дуже популярний серед китайців.

За переказами, Бодхидхарма нерідко сидів біля дороги і міг бачити хвороби подорожніх. Також існує сказання, що, борячись зі сном, медитуючий Бодхидхарма вирвав собі повіки і кинув їх на схил гори Ча. На цьому місці виросла рослина – відомий всьому світу чай. Це не єдина історія з життя легендарного монаха, яка схожа на казку.

В Японії Бодхидхарму часто називали Дарума. Дарума (яп. 达磨 або だるま) - японська традиційна лялька-неваляшка, що уособлює Бодхидхарму, в японській синкретичній міфології - божество, що виконує бажання та приносить щастя. Лялька робиться з дерева, пап'є-маше або паперу і не має рук і ніг: за легендою після дев'яти років медитації у Бодхидхарми атрофувалися кінцівки. Лялька зазвичай буває пофарбована в червоний або, рідше, в зелений, жовтий або білий кольори. На ній зображується борода і вуса, але очі малюються без зіниць. Дарума використовується у щорічному новорічному ритуалі загадування бажань: її власник, загадавши бажання, малює зіницю в одному з очей ляльки. На підборідді даруми часто пишеться ім'я її власника. Протягом року Дарума зберігається вдома на видному місці, поруч з іншими домашніми об'єктами поклоніння. Якщо до наступного нового року бажання збувається, дарумі домальовують друге око, а якщо ні – ляльку відносять до храму, спалюють і беруть нову. Спалювання даруми – це ритуал очищення, щоб людина зрозуміла, що, загадавши бажання, не відмовилась від своєї мети, а шукала інші шляхи її реалізації.

За легендою, після того, як Бодхидхарма помер, один державний службовець, якого звали Сун'юн, повертаючись із Заходу, побачив Бодхидхарму, що самотньо йшов Паміром, тримаючи в руці посох з одним черевиком. На запитання Сун'юна про те, куди йде майстер, той відповів, що прямує до раю. «Наш імператор втомився від життя» — додав Бодхидхарма. Нічого не зрозумівши, Сун'юн прибув до столиці і відразу ж дізнався про те, що імператор Сяо-Мін помер, а на трон зійшов новий імператор Сяо-Чуань. Останній, почувши незвичайну пригоду, наказав відкрити труну Бодхидхарми — там лежав лише один черевик. Відтоді Бодхидхарму часто називають монахом в одному черевіці.

Бодхидхарму безсумнівно можна назвати людиною-легендою. Адже справжнього його імені ніхто не знав. При цьому він мав нетипову для жителів Азії зовнішність: у нього були блакитні очі та пишна борода, пофарбована в червоний колір. Бодхидхарма зробив дуже багато для розвитку буддизму, при цьому залишившись загадкою для історії. Він мав величезний вплив на історію Китаю, монастирів та бойових мистецтв. Життя славнозвісного бородатого варвара і мудреця є однією з найнеймовірніших історій світу. Чи справді він прийшов з Індії? Як насправді закінчилось життя відомого монаха? Чи правдиві історії про чудеса, що він творив? На більшість цих питань так і не знайдено відповідей. Він має реальні заслуги в історії Китаю, та легенди про Бодхидхарму часто вражають уяву.